

LEPO JE BITI RIBA... DOKLER NISI NA TRNKU

Monokomedija za Mileno

Avtorica: Miomira Šegina

LIKI:

MILENA, trideset let

MILE, ki je pravzaprav Milena

ZLATA RIBICA

¹ Prečiščeno po predstavi, 21.10.2009

SCENA I.

(Milena ima na glavi klobuk s širokimi krajci, oblečena je v ohlapno srajco z zavihanimi rokavi. Gre do svetilnika na pomolu. Postavi mali ribiški stol, pripravi ribiško palico, pregleda trnek, plovec in na koncu na trnek namesti kruhovo frnikolo. Za vabo. Slišijo se glasovi otrok, kričanje kopalcev, ki igrajo odbojko in cviljenje deklet ter oglašanje galebov. Milena si popravi klobuk, zaluča trnek v morje in se zagleda v nebo.)

MILENA: Kakšna peklenska vročina! Če bo šlo z vremenom tako naprej, bo še morje izpuhtelo in nič ne bo od mojega ribolova. O, ko bi moj oče to videl! Bil je klasičen moški: ob nedeljah je gledal nogomet ali pa šel na ribolov. To je bilo super! Zaradi rib smo šli vsako poletje na morje: mi smo se kopali in počivali v senci, on pa je stal do kolen v morju, z belo kapico na glavi in ure in ure namakal trnek. »Ribič ima mokre gate, za večerjo šop solate...« so se v pesmicah norčevali otroci, a moj oče je bil dober ribič. Že prvi dan je naložil toliko rib, da je lahko odpel ribji žur: na večerjo je vabil znane in neznane, ki se niso branili zastonj pogostitve in zabave. Mama je bila zadolžena za priprave in za pogostitev. Nič čudnega, da je imela teh druženj vrh glave, saj se je prišla spočit ne pa igrat gospodinjo. Poročeni možje pa ne razmišljajo o tem, kaj je njihovim ženam všeč, temveč gredo za svojimi sanjami. Moj oče je bil sijajen showman – kitara, na katero je brenkal in ob tem pel, je bila samo za vabo. Užival je v pozornosti ljudi in takrat, ko je nastopal, je bil ves svet njegov. Dedek ga je nagnal v vojsko, da bi ga tam spametovali, če že njemu ni uspelo. A ni nič pomagalo. Vsi starši delajo iste napake: otroke imajo za poskusne zajčke, ki jim bodo oni, izkušeni, našli pravo pot. Vse, kar ne uspe staršem, naj bi

popravili otroci. Češ, otroci itak ne vedo, kaj bi. Meni se zdi, da otrok najbolj ve kaj ima rad in kje je najboljši. Ko te pa začnejo odrasli brusiti, lupiti in barvati, pozabiš kdo si in kaj si. O,o,o... pazi,pazi, ta dobro vleče... Pridi, pridi, da se pomeriva, da vidiva, katera je močnejša.

(Vstane s stola, spretno potegne ribiško palico in vidi, da je riba pojedla vabo.)

MILENA: Pojedla si jo, kaj? Dobra ti je moja hrana? Pazi se - kdor vzame, mora tudi kaj dati.

(Žvižga in pripravlja novo vabo iz kruha, preveri vozal na trnku, če še dobro drži. Obrne se k ribiču, ki ga ne vidimo in mu razlaga.)

MILENA: Hej, kolega, ta laks lahko drži slona, ne le ciplja. Kakšno opremo imajo danes ljudje za ribolov, kot bi šli v lov na krokodile! Specialke z dodelano elektroniko, čoln z vabo na daljinca, takšne in drugačne svetlobne ali zvočne efekte. Z daljincem pošlješ čoln, poln vabe, ga streseš v vodo in tam vržeš trnek – ribe grizejo kot nore. (Enca, enca...) Sprašujem se, kam je izginil čut za ribje srce, ki vznemirjeno tik taka, tik taka prek laksa? Ni več lirike, ni več zadovoljstva, ni pravega izziva. Le znanost in tehnika. Vse za zmago. Moški so večni zmagovalci. Vsa ta tehnika je zato, da se ne bi osramotili. Da jim sosedovi otročaji ne pójajo tisto: »Ribič ima mokre gate, za večerjo šop solate...«

(Milena potegne iz žepa zvonček in ga obesi na nategnjeno vrvico, da zacinglja, če riba potegne vabo.)

MILENA: Moj recept za ciplje je tak: nikoli ga ne loviš v bonaci, temveč ko je morje malce valovito, pred nočjo. To je zvita riba: najprej ovohava vabo, malo jo pokuša in če ne potegneš naglo, ob pravem času, ne bo več ne ribe, ne vabe.

Čeprav ni izbirčen, ima najraje kruh in ... pozabi! Misliš da bom prvemu, ki ga srečam zaupala skrivnost lova na ciplja? Milena pa ni tako naivna. Ribarjenje je veščina s tradicijo, ki se čuva kot družinski nakit. Ne se smejat, veš ti to dobro, saj si ribič. Danes pa bi vsi nekaj na hitro, da izkoristijo tuje znanje in trud. Kaj pa ideali, spoštovanje tradicije in predanost vizijam? Še danes vidim očeta kako stoji nepremično na vetru in soncu, ure in ure, s pogledom polnim zaupanja v ribiško srečo. Mama je bila prepričana, da je bilo ribarjenje samo kamuflaža za opazovanje deklet, a zaradi tega si ni delala skrbi. Mislila si je: naj gleda, tudi mene gledajo, a mi nič ne morejo. Ljudje so bili nekoč bolj potrpežljivi, bolj pametni... Vedeli so, da ne morejo imeti vsega.

(Zvonec na laksu jo prekine in Milena previdno potegne palico, da ji ne bi riba pobegnila. V boju z ribo ji odpihne klobuk, a komu mar? Na obalo potegne lepega ciplja, previdno ga sname s trnka in ga vrže v kanglo z vodo.)

MILENA: O, o,ooo... vleče, vleče! Kdor čaka dočaka. Kakšen komad! Tako na oko ima vsaj pet, no, pol kile. To bo kosilo! Pravijo, da imajo moški težje možgane, a kaj potem? Važno je, koliko imaš vijug in ne koliko te je na tehtnici. E, tukaj smo ženske boljše – pametne smo me in oni to vedo, samo kako naj to priznajo na glas?! Kar naprej se hvalijo, da so lovci, ki so razvijali različne tehnike, da bi ujeli, kaj vem, muflona. Ali v našem primeru – ribo. Obvladajo geografijo, nekaj tehnike in za silo zoologijo. Ni to mačji kašelj, a kaj ti pomaga, da uloviš bizona, če ga ne znaš pripraviti za kosilo? To je bila glavna evolucijska zanka – človeški možgani so se začeli hitreje razvijati od tistega trenutka, ko je pra-pra-ženska začela sušiti in peči meso. Možgani so »fini«, ne rastejo od solate in klorofila temveč od beljakovin, naj vegani rečejo, kar hočejo. Če ne bi ženske »odkrile« juho iz govejega mesa in biftek, bi moški še danes tekali po gozdu s sulico v roki.

(Pogleda proti publiki, nadaljuje svoj monolog.)

MILENA: Kaj je, še nikoli nisi videl ženske – ribiča? Ženska ribolovka! Ribič in ribička, ali ribolovka... sliši se tako čudno, kot da bi počele kaj prepovedanega. Kje smo bile ves ta čas, kaj smo počele, o čem sanjale? Za zgodovino nismo bile zanimive, polovico sveta je pogoltnila črna luknja. Moja prijateljica Vesna je hotela biti dirigentka orkestra. Bila je najboljša učenka na glasbeni šoli, konzervatorij je končala z najboljšim uspehom, a kaj ji to pomaga? Če bi pela solo, bi bilo vse v redu, a kako naj ženska vodi cel orkester? Nemogoče! Poznam, recimo, vrsto dobrih pevk, a niti ene same kompozitorke. Ne zato, ker ne bi znale pisati kompozicij, temveč iz bolj banalnih razlogov. Ženske niso imele nikoli časa zase in dovolj miru za poglobljeno razmišljanje. Mož lačen, otroci polulani, tašča bolna – kako naj ona piše note in sanja rekvijem? Zato pa ji nihče ne brani, da poje. Če so roke proste za delo in ušesa odprta za želje najbližjih, ji nihče ne bo zameril, ker malo prepeva. Z nekaj sreče in make up-a lahko danes vsako dekle postane estradna umetnica. Če je še lepa na pogled, naivna in prilagodljiva, ji je uspeh zagotovljen. Samo ne sme biti pametna. Koga pravzaprav motijo pametne ženske?

SCENA II.

Morsko dno – morska bitja se gibljejo upočasnjeno, kar nam daje občutek nove dimenzije. Morske zvezde, morski konjiček in ribice sestavljajo sceno, na oder se prikotali moški, ujet v ribiško mrežo. Nerodno se prekopicava po odru in se ozira po ostalih podvodnih bitjih. Nenadoma vsi pobegnejo z odra, ostane le moški, ki začuti nevarnost in se priplazi do skrivališča – skale. Priplava morski pes, ki divje preseka sceno, obide skalo in ne vidi moškega, izgine tako nenadno kot se je prikazal.

MILE (briše si oči, ne verjame, da je prav videl): Nemogoče – beli morski pes!

Sem mislil, da jih ni več. Je pa videti nevaren, čisto me je presekalo. Hu... Dovolj imam te mreže, vlečem jo kot božjo kazen. Kriv sem, kriv, priznam! Kriv in kaznovan. Ljubica, kje si? Osvobodi me te mreže, prosim te! Ne sliši me... Pojma nimate, kako sem jo imel rad. Ona mene tudi. Nekaj se je, kljub temu spremenilo – človek se, ko mu je lepo, hitro spozabi in ko najmanj pričakuje, se spotakne in pade. Delal sem v pristanišču in popravljaj ladje. To so bili časi! Po opravljenem delu nas je vedno čakala obilna večerja, pijača in zabava. Ljubica me je na začetku potrpežljivo čakala, pogrevala večerjo in kdaj čakajoč zaspala. Velikokrat sem ostal v bifeju zaradi pijače in deklet. Bilo je takšnih in drugačnih... Ljubica me ni več čakala, niti večerje ni bilo več na mizi. Nekaj se je spremenilo, zbledeli sta žar in sreča, ki sta pogosta v začetku ljubezni. Neke noči, bila je pozna ura, sem se vračal se domov, ko na pomolu srečam Ljubico z zlatim prstanom v roki. Slišal sem, da nekaj govori.

MILE: Kaj pa ti delaš tukaj, sredi noči?..... Ona me gleda kot bi me prvič videla v življenju.

MILE: Ljubica, jaz sem, Mile!

LJUBICA/MILE: »Moj Mile?«, vpraša me in se čudi.

MILE: Kaj me gledaš, pejd, greva domov. Ala, greva!

LJUBICA/MILE: Vidiš ta prstan? To je poročni prstan, ki si mi ga nekoč dal. Se spomniš? Enkrat sem čistila ribo na čolnu, ko mi je prstan padel v morje.

Sanjalo se mi je, da če pridem v petek ob polnoči, bom na tem kamnu našla svoj prstan. Pridem in tukaj, na skali, stoji lep prstan z biserom. Glas iz morja me vpraša, če je prstan moj, a jaz odgovorim – ni!

MILE: Res si nora! Ti vedno tako, pošteno, naivno.

LJUBICA/MILE: Spet se mi ponovijo iste sanje. Pridem naslednji petek, a tam, na skali, še lepši prstan, z velikim rubinom. Isti glas me vpraša, če je ta prstan moj. Gledam ga, nič lepšega nisem videla in spet težkega srca odkimam. Val odnese to lepoto in mi naplavi moj poročni prstan.

MILE: Ti se prav braniš sreče! Lahko bi obogatela, sam Bog ti pošilja bogastvo, a ti, kaj narediš? Rečeš: hvala, nočem! Začnem jo kregati na glas. Bil sem utrujen, z mačkom v glavi. Ljubica me gleda z velikimi očmi, razjezi se in me pahne od sebe. Zapletel sem se v mrežo, izgubil ravnotežje in padel v morje. In zdaj sem tukaj. Vlečem se kot polž in čakam na čudež, ki me bo rešil.

(Prikaže se ribica, ki se večkrat približa in pobegne od Mileta. Mile kuka skozi mrežo, nervozen je, ker je ujet. Trga mrežo, a ta kot bi bila iz jekla, ne popušča.)

ZLATA RIBICA: Sem zlata ribica, lahko ti izpolnim željo, a samo eno!

MILE: Daj mi mir, ni mi do heca. Najdi drugega, da iz njega briješ norca.

ZLATA RIBICA: Nič čudnega, da te je Ljubica pustila, ko si tak težak!

MILE: Čakaj, čakaj, odkod ti poznaš Ljubico? Če govorimo o tem, ni ona mene pustila, temveč sem padel v morje.

ZLATA RIBICA: Moški ponos (imitira ga): »Ni me ona pustila, temveč sem padel v morje!« Pustil si jo, nesrečnico, na obali, da toči solze in prosi: kje si, ljubezen, vrni se! Kar misli si! Če bi bilo tako, zakaj ni prosila morje, da te vrne? Tako kot prstan, se spomniš?

MILE: To se tebe nič ne tiče. Pusti me na miru.

Ribica užaljeno utihne in se skrije za skalo. Mile, jezen nase, se potuhne...

MILE: Kaj pa če... (*prilizuje se ribici*) Ribica, ribica, Zlatka, ne se jezit, vrni se. Ti veš, kako imam rad Ljubico, vse bi naredil, da se ji lahko vrnem. Reši me, pokaži svoje zlato srce.

ZLATA RIBICA: Eno željo, samo eno. Dobro razmisli. Spomni se Male Sirene. Spomni se, da se na tem svetu nič ne podarja.

MILE (poskuša se spomniti): Mala Sirena... bila je zaljubljena, tega se spominjam. Zamenjala je svoj rep za noge, da bi bila s svojim princem. Bilo je še nekaj, a ne vem točno, kaj?

Ribica skoraj odide, ko jo Mile pokliče.

MILE: Počakaj, samo malo. Osvobodi me te mreže, da se lahko vrnem domov, k Ljubici.

ZLATA RIBICA: Ne vprašaj za ceno?

MILE: Plačam še obresti, če je treba!

ZLATA RIBICA: Čirule-čarule Mile ni Mile, Mile je Milena, mreža ni mreža, je tenka koprena!

(In res, mreža se začne trgati, Mile se, osvobojen, začne slačiti in vidimo, da je v njem skrita Milena iz prejšnje scene. Dogajanje preveva čarovniška atmosfera, Milena strese lase, vidi, da je naga, sramežljivo se ozre naokoli in hitro pobegne s scene.)

SCENA III.

(Milena v dolgi črni obleki leži na črnem odru, pokrita z zeleno fluorescentno mrežo in osvetljena z vijolično svetlobo. V ozadju meditativna glasba. Milena se počasi prebuja in se obrne k publiki. Govori počasi, kot bi še spala.)

MILENA: Moje sanje so tako nenavadne: enkrat sem ženska, ki lovi ribe, drugič sem riba, ujeta v mrežo. Čudno je to: ti loviš, a drugemu padeš v mrežo. Kot v življenju: malo ribo poje velika, taisto pa še večja in tako v neskončnost. Zakon ohranitve vrst je zakon požrešnosti, neusmiljenosti. Ljudje jedo vse drugo, da se ne bi požrli med seboj. Ko sem bila majhna, sem se bala, da me bodo veliki pojedli. Dolgo sem se jih bala. Njihovi nasmehi so bili dvolični, čutila sem, da me lahko ranijo samo zato, da bi pokazali svojo moč. Dedek se je rad igral z menoj, še posebej igro, ki sva jo znala samo midva. Zavil me je v ribiško mrežo, in govoril, da sem mehka in gladka, kot riba. Nekoč je naju pri igri presenetila babica – bila je tako jezna, še nikoli je nisem videla takšne. Potem se z dedkom nisva več igrala. Nikoli!

(Milena vstane, pregleduje mrežo, na kateri je ležala in z ribiško iglo začne krpati luknje. V ozadju se sliši pesem... Potem ko zakrpa luknjo, naredi novo luknjo.)

MILENA: Koliko lukenj! Mreža je kot nebo. Neštetokrat sem poskušala zakrpati tisto nič med nitmi, da zaprem nebo. A se ni pustilo: ko sem zakrpala en prostor, se je hipoma razširil sosednji. Tako so boginje šivale nebeško mrežo in ustvarile nenavadne podobe: škorpijona, strelca, bika, liro.

(Milena obeša zvezde na mrežo, ki jo je razpela med dve drevesi in improvizira zvezdno nebo.)

MILENA: Nebo nad Beogradom je isto kot nebo nad Nišem, Ljubljano ali Dubrovnikom, a ko stojim pod njim, na različnih koordinatah, se počutim drugačno, spremenjeno. Kaj počne ta prostor z menoj da jaz, Milena Milić iz Tuzle, nisem ista? Morda vse te moje sanje niso fikcija, temveč slike stvarnosti, skozi katere prehajam. One so moje bojno polje za obračun s preteklostjo, z mojimi predniki: dedki in babicami, strici in tetami, njihovimi vladarji in služabniki. Včasih se tako spopadajo med sabo, da ne vem več ali sem to jaz ali vsi oni jemljejo moj lik, da bi izpolnili vse zamujeno. Pustite me, pustite, da živim svoje življenje, pojdite, duhovi preteklosti!

MILENA: Noč in megla sta prijatelja beguncev, a sovražnika iskalcev. Koliko jih je utonilo v močvirju, v morju izgubljenih iluzij. Ne beži begunec od zasledovalca in tudi zasledovalec ne išče begunca, vsak izmed njiju beži ali lovi svojo senco – svoj lasten strah.

(Milena zagleda na nebu zvezdo Severnico, hrepeneče stegne roke k njej.)

Zvezda Severnica! Zvezda – kažipot. Babica je pravila, da ima tisti, **ki se rodi pod njo**, srečno in mirno življenje.

(Milena trga mrežo, divje, besno. Jezo zamenja smeh – histeričen, potem tih, vesel, sproščujoč. Milena se ovije v mrežo kot v plašč in se zazre v nebo.)

MILENA: Kako je vse to lepo: nebo in oči, ki jih v svojem velikem znanju imenujemo zvezde. One vidijo tisto, kar ljudje samo slutimo. Daljava, ki nas vabiš, daljava, ki nas tolažiš, da nekje obstaja nek drug svet, neka druga sreča, ki

traja in nikoli ne umre. Nebo naj ostane tam, kjer je – daleč in nedosegljivo. Ehej, ti zgoraj, ali me slišiš? Nekega dne te pocukam za brado, četudi potem umrem... Ampak, prej moram zakrpati mrežo. Dva tisoč let krpamo mrežo časa in tako nam mineva obdobje Rib. Obljubljeno razsvetljenje je še vedno nekje gori, skrito in nedotakljivo. Dva tisoč let plavamo skozi življenje kot ribe, zakopani v morsko dno. Tu in tam se ozremo proti soncu. Na koncu, utrujeni od čakanja, ugriznemo v vabo, da nas kdorkoli potegne ven, da za kratek hip pokukamo v to (glasneje) zgoraj. Da bi žrtvovali Poznano za Nedosegljivo. Z motnimi očmi poskušamo zaznati svet nad nami, a je ves trud zaman. Nekdo nas že stiska za vrat in nam iz ust vleče trnek. Na koncu še udarec v tilnik in – konec. Pogoltne nas neskončni nič, da bi nas ponovno izpljunil v nek drug čas in v nek drug prostor. Da, da, tisti zgoraj je neverjeten ribič. Pravi mojster.

KONEC